

آقای خان بابا خان و دیگران که مطلع بودند سن ایشان متجاوز از سی سال است این شکایات راشعه ترتیب اثری بر آن ننمود و صحت نمایندگی ایشان را با کثرت دو هزار و سیصد و بیست و پنج رأی از هشت هزار و نهصد و هشتاد و نه رأی منتخب شده اند شعبه با کثرت نه رأی از دوازده رأی تصویب و تصدیق می نماید.

مخبر شعبه (سلیمان محسن)

رئیس - راجع بانتخابات آقای خانبابا خان مخالفی هست یا نیست ؟ مخالفی نیست - رأی میگیریم بوکالت ایشان آقایانیکه تصویب میکنند قیام نمایند (عده کثیری قیام نمودند)

تصویب شد - آقایانی که قسم یاد نکرده اند حالا باید قسم یاد کنند (در این وقت آقایان مفصله ذیل قسمنامه را بمضمون ذیل قرائت و امضاء نمودند

من که در ذیل امضاء میکنم خداوند را بشهادت میطلبم و بر آن مجید قسم یاد می کنم مادام که حقوق مجلس و مجلسیان مطابق قانون اساسی محفوظ و مجری است تکالیفیکه بمن رجوع شده است مهمانمکن با کمال راستی و درستی و جد و جهد انجام بدهم و نسبت باعلیحضرت شاهنشاه متبوع عادل مفضم خود صدیق و راستگو باشم و با اساس سلطنت و حقوق ملت خیانت ننمایم و هیچ منظوری نداشته باشم جز فوائد و مصالح دولت و ملت ایران

حاج امیر نظام - سلطان العلماء - حاج سهرالملک حاج میرزا شمس الدین

(آقای رئیس حاج شیخ محمد حسین یزدی را برای ذکر قسم دعوت نمودند)

حاج شیخ محمد حسین یزدی - قسم یاد نمودن بنده مقدمه دارد که فعلا مجالش واسع نیست انشاءالله مقدمه که فراهم شد در جلسه دیگر که شروع بذکر قسم شد بنده هم قسم یاد می نمایم

رئیس - همین فرمایش را در آن جلسه فرمودید . (بعد آقایان ذیل شروع بذکر قسم نمودند) میرزا سلیمانخان - ذکاءالملک - حاج شیخ اسمعیل آقا میرزا طاهر - دکتر لمان - آقا میرزا محمدعلی خان - شیخ الملک - فرج الله خان سردار معظم - اهراز السلطنه - خانبابا خان

رئیس مجالتاً در دستور چیز دیگری نیست جلسه ختم می شود و جلسه دیگر روز شنبه دوساعت بغروب مانده خواهد بود مخالفی هست ؟ (گفته شد خیر)

(مجلس تقریباً نیمساعت از شب گذشته ختم گردید)

صورت مشروح مجلس

روز شنبه (۵) شهر

ربیع الثانی ۱۳۲۳

مجلس نیمساعت قبل از غروب در تحت ریاست آقای مؤتمن الملک تشکیل و صورت مجلس روز سه شنبه قره قرائت شد

رئیس - در صورت مجلس ایرادی هست (اظهاری نشد) مخالفی نیست صورت مجلس تصویب شد چنانچه آقای رئیس الوزراء در جلسه گذشته

یعنی در جلسه شنبه وعده فرموده بودند امروز هیئت وزراء را بمجلس معرفی میفرمایند

رئیس الوزراء - پس از اظهار تأسف از آنکه روز سه شنبه گذشته را بموجب وعده که خود بنده داده بودم و آقایان محترم انتظار معرفی وزراء را داشتند و بواسطه حرکت و لبمهد میسر نشد که رقم انتظار آقایان بشود و امروز وزراء را از این قرار معرفی میکنم .

- شاهزاده عین الدوله وزیر داخله
- آقای علاء السلطنه وزیر علوم
- « حاج محشم السلطنه « مالیه
- « معاون الدوله « امور خارجه
- « صاحب اختیار « جنگ
- « مخبر السلطنه « عدلیه
- « شهاب الدوله وزیر پست و تلگراف
- « مهندس الممالک وزیر تجارت و فوائد عامه

شاهزاده نصرت الدوله را هم بجهت معاونت وزارت عدلیه معرفی میکنم و در غیاب آقای مخبر السلطنه هم معلوم است تقریباً کفالت کار های عدلیه را خواهند کرد و پروگرام وزراء هم برای روز پنجشنبه با بعضی لوائح قانونی راجع بمالیه که حاضر و تدارک شد تقدیم خواهد شد

رئیس - آقایان مسبق هستند که جزء دستور امروز چیزی نبود ولی یک کاریکه بنظر بنده لازم است راپورتی که از اداره مباشرت داده اند اگر اجازه میدهند قرائت میشود و چون مجلس مقدس آن توقعاتی را که از هیئت دولت و از مباشرین دارند و آن حرفهائی که در باب هیئت دولت میگویند البته آن مطالب را در باره خودش باید بهتر اجرا کند و چنانچه ملاحظه فرمودید هیئت رئیسه مقداری از اجزاه دوره تقنینیه مجلس را کسر نمود و از این راه مبلغ معتناهی بدولت عاید شد و چون ما نظرمان این است که هیئت دولت راجع باین مدت سه سالی که مجلس نبوده است راپورتی بمجلس تقدیم بکنند و چنانچه عرض کردم مجلس باید آن توقعاتی که از دیگران دارد اول در باره خودش اجرا کند این است که اداره مباشرت صورت محاسبات خود را در این سه سالی که مجلس نبوده است و اجزاه بوده اند بمجلس تقدیم کرده و اگر در خاطر آقایان باشد و در آخر سال تنگوزئیل که مجلس منفصل شد دیگر وقت نشد که حساب اداره مباشرت را کمیسیون محاسبات رسیدگی بکنند و راپورت بمجلس بدهند بنابراین راپورتی هم راجع بنه ماهه تنگوزئیل نوشته شده اگر آقایان اجازه میدهند این راپورت که راجع بمحاسبات نه ماهه سنه تنگوزئیل و این ۳ ساله اخیر بمجلس تقدیم شده و قرائت شود و ضمائم و جزئیات آنهم طبع و توزیع شده است آقایان ملاحظه فرموده در جلسه آتی رأی گرفته شود - حالا اگر مخالفی نیست قرائت شود

(راپورت مزبور بمضمون ذیل قرائت شد)

مقام منبع مجلس شورای ملی

شیدالله ارکانه

اگر چه اداره مباشرت مجلس شورای ملی در دوره دوم تقنینیه بدون فوت وقت در مواقع خود بودجه و صورت محاسبات خود را تقدیم مجلس شورای ملی نموده و تمام اقدامات و محاسبات اداره مباشرت بر وفق تصویب مجلس شورای ملی بوده و بودجه ها و

صورت محاسبات مصوبه موجود است و بر طبق آن بوزارت مالیه فرستاده شده و حتی محاسبه سنه تنگوزئیل را تا آخر برج میزان آن سنه کمیسیون محاسبات مجلس رسیدگی نموده و صورت آن بمجلس تقدیم و طبع و در میان نمایندگان توزیع شده بود

مهمذا چون انفصال دوره دوم بدون مقدمه در اول جدی تنگوزئیل صورت وقوع پذیرفت و آندوماه نیز تمام اوقات نمایندگان مجلس مستغرق پیش آمدهای ناگوار بود از این جهت موافقت حاصل نشد می توانند بحساب دو ماهه عقب و قوس اداره مباشرت رسیدگی نمایند ناچار بعد از انفصال مجلس صورت محاسبه کل تقدیم دولت و خلاصه آن طبع و توزیع شد

از تاریخ انفصال مجلس دوره دوم السی افتتاح مجلس دوره سوم تقنینیه که متأسفانه سه سال و یازده روز قمری بطول انجامیده و سه ماه مرتباً صورت محاسبه و اسناد خرج تسلیم خزانه داری کل شده است .

سیاس خدای را بعد از انتظار ها افتتاح مجلس دوره سوم هم دیده شد اینک لزوماً مستعدانه خاطر آقایان نمایندگان محترم دوره سوم را در این افتتاح بر مراتب ذیل که عبارت از کلیه محاسبات مجلس از ابتداء موقع هیئت مدیره قبل از افتتاح مجلس دوره دوم تقنینیه الی آخر برج قوس پارس ئیل ۱۳۲۳ که از ابتداء دوره دوم تقنینیه از ششم ذیقعد ۱۳۲۷ الی این تاریخ مسئولیت محاسبات آن باینده بوده جلب متوجه میسازد .

قسمت اول تا انفصال مجلس دوره تقنینیه

اول - در ۲۳ جمادی الاول ۱۳۲۶ که مجلس اول را بتوپ بستند تا ابتداء دوره دوم تقنینیه که افتتاح آن مطابق بادوم ذیقعد ۱۳۲۷ بود

بهیچ شیئی و هیچ يك قلم اثاثیه در عمارت خرابه توپ بسته غارت شده مجلس باقی نبود از این جهت آنچه فعلا از حیث اثاثیه و غیره موجود است از اشیائی است که تا اول جدی ۱۳۳۰ توسط اداره مباشرت مجلس دوره دوم تهیه شده و قیمت کلیه اثاثیه که نوزده هزار و سیصد و نه تومان و هفت قران و سیزده شاهی است در جزء محاسبه ایست که بعرض میرسد مخارج هیئت مدیره و مجلس عالی قبل از افتتاح مجلس دوره دوم هم ضمیمه همین محاسبات است و بعلاوه مطابق رأی که در جلسه پنج

شنبه بیست و چهارم ربیع الثانی ۱۳۲۸ مجلس شورای ملی داده شده است از بابت تنه قروض مجلس دوره اول هم بعد از وضع دریافتی از مطالبات دوره اول مبلغ دو هزار و هفتصد و بیست و دو تومان و سه هزار و نهصد و پنجاه دینار پرداخته شده و ضمیمه همین محاسبات و کلیه مخارج مجلس شورای ملی دوره دوم تقنینیه با منضمات فوق الی تاریخ دوم محرم برابر اول جدی تنگوزئیل ۱۳۳۰ که مجلس منفصل شده مطابق دفاتر و اسناد خرج بودجه و صورت های مصوبه و صورت های که اکنون در

ثانی تقدیم میکنیم بشرح ذیل کلیتاً از هر حیث مبلغ دو بیست و نود هزار و هشتصد و شصت و نه تومان و شش قران و یکشاهی بوده است .

۱- مخارج هیئت مدیره و مجلس عالی ۰۰۰۰

۲۸۳۹ قران ۳۵۰ دینار

ب - مخارج ۴ ماه و هشت روز سنه تقاضوی ثبیل ۱۳۲۷-۱۳۲۸ بانضمام اثابیه و غیره ۴۸۹۱۹۲ قران ۱۵۰ دینار

پ - مخارج یکساله ابتداء ۱۳۲۸-۱۳۲۹ بانضمام اثابیه و قروض دوره اول تقنینیه بعد از وضع یک هزار و سیصد و نوزده تومان و هفت قران و دهشاهی که از مطالبات دوره اول وصول شده ۱۳۲۰۵۸۸ قران ۶۰۰ دینار

ت - مخارج نه ماهه سنه تنگوزئیل تا اول جدی که مجلس منفصل شده است بانضمام قروض دوره اول ۱۰۸۶۰۷۵ قران ۹۵۰ دینار

جمع کل - ۲۹۰۸۶۹۶ قران ۵۰ دینار
دوم - بقیر از محاسبه مزبور فوق بشرح ذیل چند فقره دیگر محاسبات در دوره دوم تقنینیه جمع اداره مباشرت مجلس بوده است (۱) محاسبه صندوق جرائم دوره دوم تقنینیه از اول سنه ایت ثبیل ۱۳۲۸ الی آخر قوس تنگوزئیل در ظرف بیست و یکماه مطابق صورت جداگانه مبلغ بیست هزار و نهصد و شش تومان و هشت هزار و چهار صد و هفتاد و پنج دینار رسیده و بشرح ذیل تا موقع انفصال مجلس مبلغ هیجده هزار و سیصد تومان دو هزار و سیزدهشاهی مصرف شده و در موقع انفصال مجلس دوره دوم دو هزار و ششصد و شش تومان و پنج هزار و هشتصد و بیست و پنج دینار موجود بوده .

۱ - مال الصالحه شرعی بهارستان باورته مرحوم میرزا حسین خان سپهسالار بانضمام یانصد تومان رد مظالم و ده تومان .
حق محرر ۱۵۰۱۰۰ قران .

(ب) مصارف متفرقه ۱۱۹۸۷ قران ۵۰ دینار
(پ) اعانه برای ساختمان مریضخانه احمدیه توسط آقای دکتر امیرخان ۲۵۰۰ قران .
(ت) مصارف موقع عود انقلاب اخیر ۱۳۴۱۵ قران ۶۰۰ دینار .

پس از انفصال مجلس در تاریخ هشتم ربیع الاول مطابق هشتم حوت تنگوزئیل ۱۳۳۰ مبلغ سیصد و نود تومان و دوهزار و یانصد دینار از آن وجه بمصرف خرید دویست و دو جلد کتاب معروف کتابخانه مرحوم میرزا ابوالحسن جلوه رسیده که بعد از خرید یک جلد آن را الی یک هزار و تومان میخریدند و فروختند و فعلاً موجود است چون در موقع انفصال مجلس آقای حاج شیخ محمد حسین یزدی بزیارت مکه معظمه مشرف شده بودند و مبلغ دویست و هفتاد و سه تومان و سه هزار و هفت شاهی حقوق دو ماهه و بیست و دوروزه ایشان بعنوان غیبت بی اجازه ایشان جزء صندوق جرائم شده بود و بعد از انفصال مجلس آقای مؤتمن الملک رئیس سابق و لاحق مجلس تصدیق فرموده بودند که با اجازه غائب شده اند لهذا مبلغ مزبور در وجه فرزند ایشان پرداخته شد .

مبلغ یکصد و بیست و هشت تومان و پنج هزار و یک شاهی نیز بمصرف ساختن نقشه های کتابخانه و صحافی کتب ابتهایی و یانزده تومان و دو هزار و هفتصد دینار بمصرف خرید سایر کتب و بر حسب امر و اجازه دولت مبلغ سیصد تومان بمصرف جشن و چراغان شب چهاردهم جمادی الثانیه ۱۳۳۲ که جشن اعطای مشروطیت است رسیده و نه تومان و

پنج هزار بابت غیبت مستخدمین در سنه سیچقان ثبیل ۱۳۳۰ بر تنه مزید شده و جملتان مبلغ یک هزار و یانصد و هشت تومان و هفت هزار و دویست و بیست و پنج دینار از بقیه آن وجه باسم اداره مباشرت مجلس شورای ملی نزد تاجری سپرده است سیم - در اوایل مجلس دوره دوم تقنینیه که مذاکره از استقراض داخلی بوده و چهارده فقره و جوه از طرف طبقات مختلفه آقایان هیئت علمیه نجف اشرف بمبلغ هفتصد و هشتاد و شش تومان و پنج هزار و پنجشاهی با اداره مباشرت مجلس رسیده و درجائی سپرده و یکصد و چهل و نه تومان و نه قران و هشتصد دینار عایدات بر آن مزید شده بود .

در آخر دوره دوم تقنینیه نهصد و سی و شش تومان و پنج هزار و یکشاهی اصل و عایدات وجه مزبور برات تجارتنی خریداری و در شانزدهم ذی قعدة ۱۳۲۹ تسلیم ریاست مجلس شده برای مغفوران آیات الله خراسانی و مازندرانی ارسال نمودند بصاحبانش رد فرمایند

چهارم - در دوره اول مجلس نمایندگان آن دوره از حقوق خود مبلغ هفتصد و تومان تسلیم مرحوم محقق الدوله که راتق و فائق امور اداری مجلس اول بوده نموده بودند مقدمه برای تأسیس مدرسه ایتم باشد

در دوره دوم در موقع رسیدگی بمحاسبات مرحوم محقق الدوله توسط آقای امین دربار پدر ایشان مبلغ مزبور اصلاً دریافت شد و از تاریخ دریافت که چهاردهم شوال برابر بیست و پنج میزان ایت ثبیل ۱۳۲۸ بوده تا تاریخ هشتم برج عقرب تنگوزئیل ۱۳۲۹ مبلغ هشتاد و هفت تومان و دو هزار و ششصد و پنج دینار عایدات آن شده بود

در تاریخ شانزدهم ذی قعدة ۱۳۲۹ برابر یانزدهم عقرب تنگوزئیل هیئت رئیسه دوره دوم در تحت ریاست آقای مؤتمن الملک مقرر فرمودند عایدات گذشته و آتی آن وجه تا دوره سوم تقنینیه که ترتیب دیگر برای آن اتخاذ شود تسلیم حاج میرزا رضا خان تبریزی نماینده آن دوره شود بمصرف مدرسه ایتم موسوم بمدرسه اتحاد وطن برسانند و مطابق آن مقررات تا تاریخ آخر برج سنبله پارس ثبیل ۱۳۳۲ کلیه عایدات مبلغ سیصد و سی تومان و چهار قران تسلیم ایشان شده است چون از اول برج میزان هذالسنه مدرسه مزبور بسته شده است اصل وجه مزبور بانضمام عایدات سه ماهه آن تا آخر برج قوس نزد تاجری سپرده است

پنجم - در سنه اخیر دوره دوم تقنینیه آقایان نمایندگان یکصد و پنج تومان جهت زمستان فقراء با اداره مباشرت تسلیم کردند و پس از انفصال مجلس در ماه محرم ۱۳۳۰ بقراء تقسیم شد

ششم - مبلغ یکصد و نود و پنج تومان و پنج هزار وجهی نمایندگان دوره دوم مقارن انفصال مجلس برای دستگیری یریشانان با اداره مباشرت مجلس سپردند بعد از انفصال مجلس هیئت دولت در تاریخ دهم صفر ۱۳۳۰ حواله فرمودند وجه مزبور برای غارت شدن بر وجود تسلیم کبیسون مخصوص سکه برای این کار معین شده بود شود و شد

هفتم - مبلغ نهصد و پنجاه و پنج تومان و نه هزار و ده شاهی بابت بقیه حقوق آقای آقا سید حسن مدرس در صندوق اداره مباشرت مجلس مانده بود که تصرف نمی فرمودند و در تاریخ بیست و دوم ربیع الثانی ۱۳۳۲ حواله فرمودند توسط آقایان میرزا محمد صادق طباطبائی و حاج امین الضرب به عنوان قرض تسلیم شرکت خیریه پرورش شود و شد .

هشتم - در اواخر دوره دوم تقنینیه در تاریخ بیست و نهم ذی قعدة ۱۳۲۹ از طرف مجلس اعتبار سیصد و پنجاه تومان برای طبع و توزیع قوانین دوره دوم تقنینیه داده شده بود و در اثنا یکه قوانین مزبوره زیر طبع بود مجلس منفصل گردید از قوانین مزبوره موازی یک هزار جلد بمبلغ دویست و هفتاد و سه تومان و هفت قران و یانزده شاهی طبع و موازی دویست و چهل هشت جلد مجاناً بنمایندگان دوره دوم بعد از انفصال و هیئت دولت و جاهای لازم توزیع شد و بعدها موازی دویست و چهل جلد بمبلغ هفتاد و دو تومان و سه هزار و پنجاه دینار فروخته و وجه آن در محاسبه خزانه داری کل جمع شده و فعلاً موازی یانصد و دوازده جلد موجود است این بود خلاصه کلیه وجوه و محاسبات دوره دوم تقنینیه مجلس شورای ملی که اینک صورت مشروح تقدیم می شود .

تبصره - اینکه در ضمن مخارج صندوق جرایم ذکر شد یانزده هزار و یانصد و دو تومان بمصرف صلح بهارستان رسیده است بضرر آعرض میشود که در دوره دوم تقنینیه بعضی تصورات مشکلا نسبت باین مکان حاضره که محل انعقاد مجلس شورای ملی است میشد لهذا اداره مباشرت مجلس تصفیه آن بشرح ذیل موفقیت حاصل نمود

۱ - آقای وزیر السلطان که ۶ باب اطاق فوقانی و تحتانی اشتباهاً داخل عمارت ایشان شده بود در تاریخ ۱۴ محرم ۱۳۲۸ مجدداً بمصرف حقه مجلس درآمد .

ب - یکباب حمام وصل بدرب بزرگ بهارستان که از متصرفات بوده معلوم نیست بجه وسیله بدون هیچگونه سندی چندی در دست اولیاء موقوفه مدرسه ناصری اداره میشده و محل نزاع حیث مکاتب نیز بی تناسب بود لهذا در هشتم شعبان ۱۳۲۸ قرار داد مبادله نوشته و در تاریخ غره ربیع الاول ۱۳۳۰ با شش باب دکاکین و یک باریکه نو ساز جنب مدرسه سپهسالار مبادله شرعی شده دکاکین بمصرف اولیای موقوفه و حمام بمصرف بهارستان آمد

(پ) هر چند از ابتدای اعطای مشروطیت که محل انعقاد مجلس شورای ملی زاد بهارستان قرار داده اند مراتب مشروع بودن آن نیز همانوقت بعمل آمده مع هذا نظر باینکه قطعا رفع شبهه شده باشد با اجازه نمایندگان محترم دوره دوم تقنینیه در تاریخ ۱۲ رمضان برابر ۱۳ سنبله تنگوزئیل ۱۳۲۹ در نه مرحوم میرزا حسین خان سپهسالار تمامی حقوق محتمله خود را بمبلغ ۱۵۰۰۰ یانزده هزار تومان بنام دونفر آقایان نمایندگان مصالحه نموده وجه آنرا از صندوق جرائم اداره مباشرت دریافت داشتند یانصد تومان نیز برای شرعی شدن آن معامله ورد مظالم و ده تومان حق تحریر کار سازی و بعد از

دوره تقنینیه دوم که انتخاب شده بودند تا زمانیکه مجلس بود با انجام وظیفه خودشان بمنتهاد درجه درستی و صحت و گمان میبکنم افرات ننگه اگر بگویم مافوق بر آن مصور نیست ایشان کاملاً کار هائی که بهمه خودشان گرفته بودند از عهده بر آمدند و علاوه بر آنچه بهمه داشتند و برایشان مقرر شده بود انجام داده اند (اغلب تصدیق کردند) زیرا که پس از انفصال مجلس و آن فشارها و کشمکش ها که خود آقایان میدانند و بنده در جزئیات آن داخل نمی شوم یعنی آنوقتیکه و کلاً را اجازه نمی دادند در مجلس بمانند یعنی در مقابل آن سلیلی که برای بستن مجلس حاضر شده بود سه سال پانزده روز دیگر هم بدون اینکه از طرف نمایندگان انتخاب شده باشند فقط بواسطه عقیده وجدانی و آزادیخواهی که داشتند مجاناً و بلاعوض شبانه روز مشغول زحمت بودند و نگذاشتند صدمه واذیتی بر این بنای مقدس یعنی مجلس شورای ملی وارد آید حتی وقتیکه در واشنگتون بودند تلگرافاً شنیدند یک خیالانی برای مجلس هست کارشان را گذاشتند و آمدند این است نتیجه درستی و صحت عدل این درستی و صحت عمل شخص را مجبور میکنند که از واشنگتون بمجله بیاید برای اینکه چیزیکه بهمه او است حفظ کند ایشان در ضمن راپورت مفصلی که داده اند از کارد همیون و نظامیان مجلس تشکر کرده اند که خوب وظیفه خود را انجام داده اند بنده نمیدانم میتوانم از طرف خودم و از طرف آقایان حقیقتاً آنچه وظیفه تشکر است از آنها بکنم زیرا با آن همه فشار و حملاتی که بر ضد مجلس میشد در جلوهه حملاتی که نسبت باین بنا میشد حتی اینکه دزدی بیاید دکان خیاطی را بشکافد و وارد بهارستان شود پس از آن بر که دزدی پیدا شود و دزد پیدا شود و لباسهای خیاط پیدا شود بنده تعجب میکنم چون در راپورت نوشته شده است بواسطه علل سری دزد را نگرفتند بنده خیلی مایل بودم که آن علل سری را میگفتند چون نوشته اند دزدی در دکان خیاطی آمده و در بهارستان داخل شده و بواسطه مراقبت نظام و کارد نتوانسته است مرتکب خلافی شود بعد از آنکه کشف شده بواسطه علل سری سارق تعقیب نشده خیلی خوشوقت میشدم که این علل سری علل علنی بشود حالا از این جمله میگذرم و باز داخل میشوم در تشکرات خود حقیقتاً آقای ارباب کیخسرو آنچه را بر عهده گرفته اند مافوق آنرا انجام داده اند زیرا که فرضاً هم از طرف و کلاه مأمور بودند میبایستی حفظ میکردند آنچه را که با ایشان سیرده بودند و ایشان علاوه بر حفظ مقدارش هم افزوده اند مثلاً ۱۳۴ جلد کتاب در ایام قدرت بر کتابخانه مجلس افزوده اند آیا تصور میشود که بنده به آرزوی دیگر خودم برسم و گمان میکنم در این آرزوی دوم هم تمام نمایندگان و مولکین باینده شریک باشند و آن آرزوی دوم این است که هیئت دولت هم به همین ترتیب راپورت مشروح و مفصلی از دوره سه ساله یعنی از وقت انفصال مجلس تا زمان افتتاح بنویسند بفرستند که در روی همین میز خواننده شود (اغلب گفتند صحیح است) تا ما بدانیم که

در این دوره قدرت و دوره سختی و فشار ملت ترتیب چه بوده یعنی هیئت دولت هم همین طور راپورت مفصلی فصل بفصل بنویسند و حالات روحیه معارف عدلیه و وزارت خارجه و همین طور سایر وزارتخانه ها را در تحت فصول و مواد همین کنند که هم نمایندگان و هم مولکین مطلع شوند که در این دوره سه ساله این مملکت در چه حال بوده گمان میکنم همه با بنده موافقت به علاوه مخصوصاً گمان میکنم اگر باین آرزو برسم به یگانه آرزوی خود رسیده ام و تصور میکنم اگر همین طور وزارت مالیه راپورتی بنویسند و کاملاً شرح بدهند که مالیه مملکت ما چه شده و ترتیب خزانه چه بوده و عایدات مالیاتی ما بچه ترتیب مصرف شده و برای ما در این سه ساله چه کرده اند خیلی بجا و بموقع است زیرا که نظارت در مالیه مملکت مخصوصاً از وظایف مختصه مجلس شورای ملی است (غالب نمایندگان تصدیق کردند) خاتمه عرض دیگری هم دارم و راجع بغسارت قهری است که بمجلس وارد آمده در ضمن راپورت راجع بیکمی از خسارت های قهری می نویسد.

رئیس - حالا موقعش نیست روزی که در این باب برای گرفته میشود باید در این باب اگر اظهاری دارید بفرمائید.

سلیمان میرزا - بله همین طور که حضرت رئیس میفرمایند عرایض خودم راجع بغسارت های قهری در جلسه بعد عرض خواهم رسانید و فعلاً به تشکر از آقای ارباب کیخسرو و آرزوی خود در اینکه از طرف هیئت دولت هم راپورتی راجع باعمال سه ساله دوره قدرت تهیه و بمجلس تقدیم شود کفایت نموده و دیگر مصدق نمیشوم.

رئیس - واقعاً بیاناتی که آقای سلیمان میرزا کردند همه بجا است و در سحت عمل و درستی و کاردانی آقای ارباب کیخسرو هر چه بنده بگویم کم گفته ام همین قدر متأسفم از اینکه آقای ارباب کیخسرو بواسطه نفاهتی که داشتند امروز نتوانستند حاضر شوند و حضور نداشتند که تشکرات آقای سلیمان میرزا و تصدیق آقایان و کلاً را اصناً کنند امیدوارم تا جلسه آتی به نفاهتشان رفع شود و همان روز که در این باب رأی میگیریم سایر آقایان که میخواهند حضوراً تشکرات خود را بایشان تبلیغ نمایند - آقای حاج سید اسدالله چهارسوقی فرمایشی داشتید ؟

حاج سید اسدالله - بلی عرضی داشتم

رئیس - راجع بهمین موضوع است ؟

حاج سید اسدالله - غیر راجع بانهمین های ایالتی و ولایتی عرض میکنم

رئیس - حالا موقعش نیست چون این مطلب جزء دستور نیست تقاضا کنید جزء دستور شود بعد مذاکره شود

ناصر الاسلام - راجع بهمین موضوعی که شاهزاده سلیمان میرزا فرموده اند میخواستم عرض کنم واقعاً بیش از آنچه بنده در نظر گرفته بودم حضرت والا نسبت با آقای ارباب کیخسرو با کمال فصاحت بیان فرمودند و مخصوصاً خیلی خیلی اظهار موافقت میکنم با آن عقیده که بیان فرمودند که هیئت دولت وضع جریان امور این سه ساله را بمجلس

عرضه بدارد و شرحی در مسئله تشویق و مجازات دادند بنده هم محض تذکر عرض میکنم همین طور که امروز یعنی در ابتدای امر مجلس شروع بتشویق خدمتگزاران کرده همینطور این مسئله باید جدأ در آتیه در مملکت معمول شود زیرا بهترین طریق اصلاح مملکت و بهترین وسیله ترقی مملکت تشویق خدمتگزاران و سیاست خبانت کاران است (عموماً تصدیق کردند)

رئیس - با انفصال در دستور چیزی نیست که مذاکره شود اگر مجلس اجازه بدهد جلسه آتی موکول بروز ۵ شنبه شود - آقای نظام السلطان در این خصوص فرمایشی دارید ؟

نظام السلطان - غیر راجع به یک پیشنهادی است که گمان میکنم خارج از آن موضوع نباشد

رئیس - در آن خصوص در جلسه آتی ممکن است پیشنهاد کنید - دستور روز پنجشنبه اول - مذاکره در پروگرام وزراء

دوم - انتخاب نواب رئیس - سوم - اخذ رأی در باب بودجه نه ماهه تنگوزئیل و محاسبه سه سال اخیر

چهارم - انتخاب یک نفر بجای آقای حاج امام جمعه خومی که از کمیسیون عدلیه استعفا داده اند پنجم - انتخاب یک نفر بجای آقای متصم السلطنه یعنی آقای مبین السلطنه برای عضویت کمیسیون است و تکراف

حاج شیخ اسدالله - در ضمن تعیین دستور اول مذاکره در پروگرام وزراء را یادداشت فرمودید بنده تصور میکنم در جلسه بعد بتوانیم در خصوص پروگرام وزراء مذاکره کنیم زیرا هنوز پروگرام وزراء بمجلس نیامده و توزیع نشده

رئیس - چون آقای رئیس الوزرا اینطور فرمودند بنده هم همین آردم اگر در جلسه آتی حاضر بود در آن خصوص مذاکره خواهد شد اگر حاضر نباشد آن وقت از دستور دوم شروع خواهیم کرد .

(مجلس نیم ساعت از شب گذشته ختم جلسه ۱۳ صورت مشروح مجلس روز ۵ شنبه ۱۳۳۳ دهم شهر ربیع الثانی ۱۳۳۳

مجلس دوساعت قبل از غروب در تحت ریاست آقای مؤمن الملک تشکیل و صورت مجلس روز شنبه پنجم قرائت شد

رئیس - در صورت مجلس ملاحظاتی هست؟ اظهاری نشد ملاحظاتی نیست صورت مجلس تصویب شد دستور اول پروگرام هیئت وزراء است که هنوز نیاورده اند و گویا امروز بیاورند اگر چه امروز هم بیاورند چون باید طبع و توزیع شود میماند برای جلسه آتی حالا باید یک نفر برای نیابت ریاست معین فرمائید (در این موقع ورقه توزیع و شروع باخذ رأی شد) آقایان حاج امیر نظام و حاج میرزا حسین خان آئینی و ارباب کیخسرو بحکم قرعه تعیین و با اتفاق آقای آصف الممالک شروع باستخراج آراء نموده و بطوریکه ذیلاً مندرج است نتیجه حاصل گردید

هده رأی دهندگان (۶۳) مهره تقنینیه (۶۳) آقای ذکاء الملک (۵۴) رأی آقای مشیرالدوله یک رأی آقای حاج امیر نظام یک رأی - آقای صدر الممالک

دو رأی ورثه سفید (۵) عدد

رئیس - از (۶۳) نفر رأی دهندگان آقای ذکاء الملک با اکثریت (۵۴) رأی انتخاب شدند حالا شروع بانتخاب نایب دوم رئیس می شود

آقا شیخ محمد حسن گروسی - چون در خصوص انتخاب یک نفر دیگر از نواب رئیس مبادله افکار نشده خوب است بماند به بعد از تنفس

رئیس - در این باب مخالفی نیست (بعضی گفتند خیر) پس میماند ببعد قانون تفریق بودجه نه ماهه تنگوزئیل و محاسبه سه سال اخیر قرائت می شود .

(آقای حاج عز الممالک ماده اول لایحه مزبور را بمضمون ذیل قرائت نمودند)

ماده اول - مخارج مجلس شور ایملی از باب نه ماهه سنه تنگوزئیل ۱۳۲۹ الی آخر برج قوس سنه مزبور موافق مواد (۱) الی (۵) ضمیمه (۱) و بر طبق بودجه مصوبه مورخه ۲۶ جمادی الاخری ۱۳۲۹ بمبلغ یکصد و هشت هزار و شصت و هفت تومان و پنج هزار و نهصد و پنجاه دینار و عایدات سنه مذکوره بمبلغ پانصد و هشت تومان و پانصد دینار از مبلغ مزبور موضوع و بقیه مبلغ یکصد و هشت هزار و نود و نه تومان و پنج - هزار و چهارصد و پنجاه دینار از وزارت مالیه دریافت شده تصویب و تفریق می شود .

رئیس - در این باب مذاکرات شده و اخذ رأی در این خصوص موکول بامروز شده بود حالا باید رأی داده شود .

اگر مخالفتی دارید بفرمائید (اظهاری نشد) معلوم می شود ایرادی باین ماده که قرائت شد نیست - رأی میگیریم آقایانی که تصویب می کنند قیام نمایند (هده کثیری قیام نمودند) ماده اول تصویب شد - ماده دوم قرائت می شود (بمضمون ذیل قرائت شد) .

ماده دوم - مخارج سه ساله مجلس شورای ایملی در اوقات قدرت از تاریخ اول جدی تنگوزئیل ۱۳۳۰ لغایت آخر قوس بارس نهل ۱۳۳۳ موافق مواد (۱) الی (۴) ضمیمه (۱) مطابق حکم نمره ۲۰۴۱ مورخه دوم ربیع اول ۱۳۳۰ و نمره ۹۷۱ مورخه ۲۰ رمضان ۱۳۳۰ و نمره ۱۳۵۷ مورخه یازدهم قوس ۱۳۳۳ هیئت دولت بمبلغ بیست و هفت هزار و چهارصد و چهل و هفت تومان و دو صد و دو صد و هشتاد و دو تومان و نه هزار و دو صد و پنجاه دینار از مبلغ مزبور موضوع و بقیه مبلغ بیست و پنجاه هزار و هفتصد و شصت و چهار تومان و شش هزار و نهصد و پنجاه دینار که از وزارت مالیه دریافت شده تصویب و تفریق میشود .

رئیس - در این ماده عبارت (از وزارت مالیه دریافت شده) ملاحظاتی دارند یا خیر .

مدرس - مخارجی که در ایام افتتاح مجلس شده است رسیدگی مجلس بآن مناسبت دارد ولی مخارجی که در غیبت مجلس می شود مجلس مستقیماً به آن رسیدگی کنند نمی دانم صحیح است بنده گمان می کنم این مخارج مثل سایر مخارج مملکتی است که باید اولاً بتوسط وزراء و وزارت مالیه رسیدگی شود بعد در ضمن بودجه شکل - به

مجلس بیاید و مثل سایر مخارج مملکتی مجلس تصویب کند - اما البته مجلس در آن رسیدگی کند نمیدانم صحیح است ؟ یعنی بنده قانونش را نمیدانم و گمان میکنم مخارجیکه در این سه سال که مجلس نبوده است برای این عمارت شده است اولاً بایستی بوزارت مالیه فرستاده شود در وزارتخانه رسیدگی و تصویب شود و بتوسط همان وزارتخانه بمجلس بیاید و در مجلس تصویب شود

نجفقلی میرزا - اینکه میفرمائید مخارجیکه در زمان تعطیل مجلس میشود مثل سایر مخارج مملکتی است عرض میکنم تمام بوده ها از مجلس میگذرد ولی مخارج مجلس بواسطه استثنائیکه دارد تا از مجلس نگذرد وزارتخانه ها در آن اقدامی نمیکند باین معنی که بودجه مجلس تا از مجلس نگذرد سایر وزارت خانه ها نمیتوانند در آن اقدامی بنمایند و اگر در باب مخارج توضیحاتی بخواهند ممکن است توضیح داده شود

رئیس - اداره مباشرت در این باب توضیحاتی ندارند .

ارباب کیخسرو - این محاسبات بعد از انفصال مجلس است و تماماً برج برج بجزانه داری رفته و در اینجا تفریق شده است ولی اگر آقایان نظامنامه داخلی مراجعه فرموده باشند در آنجا میگوید کمیسیون محاسبات میتواند تمامی محاسبات مجلس رسیدگی کند و مخصوصاً در ماده ۱۳۷ اگر ملاحظه فرمائید میگوید کمیسیون محاسبات میتواند بمحاسبات سال قبل مراجعه نماید بنابراین این اداره مباشرت تکلیف خود را دانست محاسبات گذشته را که بدولت داده است بخود مجلس هم بدهد و این یکی از کارهای فوق العاده است که مجلس میکند یعنی علاوه بر اینکه بتصویب دولت رسیده و در خزانه داری رسیده که مجلس هم یک رسیدگی فوق العاده نموده و میشود که این مخارج مثل سایر مخارج است زیرا این مخارج در خود مجلس شده است و متعلق بخود مجلس است و این مخارج جای دیگری نشده است و خرج این محوطه شده و این محوطه هم از مجال است خارج نشده نهایت مدتی مجلس تعطیل بوده است چون در همه جای دنیا وقتیکه مجلس تعطیل میشود اداراتش تعطیل نمیشود و اداره مجلس اداره مجلس خوانده میشود اداره دولتی و بهمین جهت است که خود مجلس بحساب خودش رسیدگی میکند و تمام میشود

رئیس - آقای منتصر السلطان موافقت

منتصر السلطان - بلی موافقت

رئیس - آقای حاج شیخ اسدالله مخالفید؟

حاج شیخ اسدالله - بلی

رئیس - بفرمائید

حاج شیخ اسدالله - آقای ارباب بمقتضای ماده نظامنامه میفرمایند خود مجلس مستقیماً باید باین حساب رسیدگی کند اولاً استیفاء نشود در ایضی که بنده میکنم هیچ راجع بصحت و سقم محاسبه نیست برای اینکه حسابشان خیلی مرتب و خیلی صحیح و از روی دقت کمیسیون محاسبات رسیدگی کرده است و بنده تصدیق بصحت آن حساب دارم ولیکن در ترتیب رسیدگی است که این حساب باید بمجلس بیاید یا برود بوزارت مالیه و در ضمن

بودجه مملکتی بمجلس آمده و مجلس رسیدگی نماید ؟ بنده عرض میکنم موقع تعطیل مجلس غیر از موقع انفصال و قدرت است و این مخارج که در اینجا شد بتصویب مجلس نبوده و مجلس یک رأی در باب این مخارج نداده است و بتصویب دولت بوده و دولت یک مخارجی را برای حفظ این بنا اجازه داده است و این مخارج هم مثل سایر مخارج مملکتی است و بایست که این حساب مستقیماً بوزارت مالیه داده شود و بعد جزء بودجه بمجلس بیاید و رسیدگی و تصویب شود بلی آن ماده را که میفرمائید هست که کمیسیون محاسبات میتواند بمحاسبات گذشته رسیدگی کند ولی آن در موردیست که یک مجلسی باشد و یک بودجه را تصویب کرده باشند آنوقت در سال بعد کمیسیون محاسبات میتواند رسیدگی بآن حساب بکند مقصود از آن ماده این است اما در ما نحن و فیه غیر از آنست و عنوان این مخارج عنوان مخارج مجلس نبوده و دولت از یک نقطه نظری این مخارج را تصویب کرده و مثل مخارج عادی محسوب میشود بنده عرض می کنم هیچ فرق نمی کند و باز هم جزء بودجه بمجلس آید چه الان بگذرد چه آنوقت که بمجلس می آید و رسیدگی به این حساب مستقیماً خارج از وظیفه مجلس است .

منتصر السلطان - این خرج را مثل اخراجات دیگر نمی توان تصور کرد بواسطه اینکه ادارات داخلی مجلس شورای ملی و اجزاء آن از منشی و ثبات و پیشخدمت و فراش و غیره متعلق بمجلس است در موقعی که مجلس دوره تقنینیه اش تمام میشود تا دوره دومش شروع شود یک مدت طول می کشد و در این شکی نیست آن عده اجزاء مجلس جزء قوه مقننه است و مربوط بدولت نیست و مخارج آن جزء اخراجات فوق العاده نیست که دولت تصویب نماید این از وظایف مجلس شورای ملی است منتهی آقای ارباب در قیام مجلس با هیئت دولت نظریاتی اتخاذ کردند و برای صرفه جوئی یکمده از اجزاء را کم و کسر کرده اند چون مدتی طول می کشد تا مجلس ثانیاً تشکیل شود و رسیدگی به آن حساب از وظایف مختصه مجلس شورای ملی است چنانچه آقای ارباب فرمودند در ماده ۱۳۷ نظامنامه مصرح است و گمان می کنم هر چه زیادتر در این باب مذاکره کنیم وقت مجلس را تلف کرده و رسیدگی باین حساب راجع بخود مجلس است و مجلس باید در این خصوص رأی بدهد اگر چه اساساً این مخارج در جزء بودجه مملکتی پیشنهاد می شود ولی ما نمی توانیم منتظر شویم که بودجه کل و مخارج سه سال گذشته بمجلس بیاید آن وقت رأی بدهیم زیرا که معلوم نیست بودجه کل در چه موقع بمجلس می آید که ما وقتی که در آن رسیدگی کرده و رأی دادیم در این خصوص هم رأی بدهیم و فعلاً این لایحه ایست که در کمیسیون رفته و حرکت و اصلاح شده و تماماً صحیح است و مجلس در این خصوص رأی میدهد و به هیئت دولت مربوط نیست و تمام ورقه های درخواست هم که برای این مخارج صادر شده از طرف هیئت وزراء بوده و هیئت دولت هم نظریات خود را در آن نموده اگر از این نقطه

دوره تقنینیه دوم که انتخاب شده بودند تا زمانیکه مجلس بود بانجام وظیفه خودشان بمنتهاد درجه درستی وصحت و گمان میبکنم اغراق نگفته اگر بگویم مافوقی بر آن متصور نیست ایشان کاملاً کار هائی که بمعهده خودشان گرفته بودند از عهده برآمدند و علاوه بر آنچه بمعهده داشتند و برایشان مقرر شده بود انجام داده اند (اغلب تصدیق کردند) زیرا که پس از انفصال مجلس و آن فشارها و کشمکشها که خود آقایان میدانند و بنده در جزئیات آن داخل نمی شوم یعنی آنوقتیکه و کلاً را اجازه نمی دادند در مجلس بمانند یعنی در مقابل آن سیلی که برای بستن مجلس حاضر شده بود سه سال پانزده روز دیگر هم بدون اینکه از طرف نمایندگان انتخاب شده باشند فقط بواسطه عقیده وجدانی و آزادیخواهی که داشتند مجاناً و بلاعوض شبانه روز مشغول زحمت بودند و نگذاشتند صدمه واذیتی بر این بنای مقدس یعنی مجلس شورای ملی وارد آید حتی وقتیکه در واشنگتون بودند تلگرافاً شنیدند یک خیالاتی برای مجلس هست کارشان را گذاشتند و آمدند این است نتیجه درستی و وصحت عمل این درستی و صحت عمل شخص را مجبور میکنند که از واشنگتون بجهت بیاید برای اینکه چیزیکه بمعهده او است حفظ کند ایشان در ضمن راپورت مفصلی که داده اند از کارد همیون و نظامیان مجلس تشکر کرده اند که خوب وظیفه خود را انجام داده اند بنده نمیدانم میتوانم از طرف خودم و از طرف آقایان حقیقتاً آنچه وظیفه تشکر است از آنها بکنم زیرا با آن همه فشار و حملاتی که بر ضد مجلس میشد در جلوهه حملاتی که نسبت باین بنا میشد حتی اینکه دزدی بیاید دکان خیاطی را بشکافد و وارد بهارستان شود پس از آن برگه دزدی پیدا شود و درد پیدا شود و لباسهای خیاط پیدا شود بنده تعجب میکنم چون در راپورت نوشته شده است بواسطه علل سری دزد را نگرفتند بنده خیلی مایل بودم که آن علل سری را میگفتند چون نوشته اند دزدی در دکان خیاطی آمده و در بهارستان داخل شده و بواسطه مراقبت نظام و کارد نتوانسته است مرتکب خلافی شود بعد از آنکه کشف شده بواسطه علل سری سارق تعقیب نشده خیلی خوشوقت میشدم که این علل سری علل علنی بشود حالا از این جمله میگذرم و باز داخل میشوم در تشکرات خودم حقیقتاً آقای ارباب کیخسرو آنچه را بر عهده گرفته اند مافوق آنرا انجام داده اند زیرا که فرضاً هم از طرف و کلاًه مأمور بودند میبایستی حفظ میکردند آنچه را که بایشان سیرده بودند و ایشان علاوه بر حفظ بقدرش هم افزوده اند مثلاً ۱۳۴ جلد کتاب در ایام فترت بر کتابخانه مجلس افزوده اند آیا تصور میشود که بنده به آرزوی دیگر خودم برسم و گمان میکنم در این آرزوی دوم هم تمام نمایندگان و موکلین باینده شریک باشند و آن آرزوی دوم این است که هیئت دولت هم به همین ترتیب راپورت مشروح و مفصلی از دوره سه ساله یعنی از وقت انفصال مجلس تا زمان افتتاح بنویسند بفرستند که در روی همین میز خوانده شود (اغلب گفتند صحیح است) تا ما بدانیم که

در این دوره فترت و دوره سختی و فشار ملت ترتیب چه بوده یعنی هیئت دولت هم همین طور راپورت مفصلی فصل بفصل بنویسند و حالات روحیه معارف عدلیه و وزارت خارجه و همین طور سایر وزارتخانه ها را در تحت فصول و مواد همین کنند که هم نمایندگان و هم موکلین مطلع شوند که در این دوره سه ساله این مملکت در چه حال بوده گمان میکنم همه با بنده موافقت بملاوه مخصوصاً گمان میکنم اگر باین آرزو برسم به یگانه آرزوی خود رسیده ام و تصور میکنم اگر همین طور وزارت مالیه راپورتی بنویسند و کاملاً شرح بدهند که مالیه مملکت ما چه شده و ترتیب خزانه چه بوده و عایدات مالیاتی ما بچه ترتیب مصرف شده و برای ما در این سه ساله چه کرده اند خیلی بجا و بموقع است زیرا که نظارت در مالیه مملکت مخصوصاً از وظایف مختصه مجلس شورای ملی است (غالب نمایندگان تصدیق کردند) خاتمه عرض دیگری هم دارم و راجع بخسارت قهری است که بمجلس وارد آمده در ضمن راپورت راجع بیکمی از خسارت های قهری مینویسد.

رئیس - حالا موقمش نیست روزی که در این باب رأی گرفته میشود باید در این باب اگر اظهاری دارید بفرمائید.

سلیمان میرزا - بله همین طور که حضرت رئیس میفرمایند عرایض خودم را راجع بخسارت های قهری در جلسه بعد بمرض خواهم رسانید و فعلاً به تشکر از آقای ارباب کیخسرو و آرزوی خود در اینکه از طرف هیئت دولت هم راپورتی راجع باعمال سه ساله دوره فترت تهیه و بمجلس تقدیم شود کفایت نموده و دیگر مصدع نمیشوم.

رئیس - واقعاً بیاناتی که آقای سلیمان میرزا کردند همه بجا است و در صحت عمل و درستی و کاردانی آقای ارباب کیخسرو هر چه بنده بگویم کم گفته ام همین قدر متأسفم از اینکه آقای ارباب کیخسرو بواسطه نقاهتی که داشتند امروز نتوانستند حاضر شوند و حضور نداشتند که تشکرات آقای سلیمان میرزا و تصدیق آقایان و کلاً را اصناً کنند امیدوارم تا جلسه آتی به نقاهتشان رفع شود و همان روز که در این باب رأی میگیریم سایر آقایان که میخواهند حضوراً تشکرات خود را بایشان تبلیغ نمایند - آقای حاج سید اسدالله چهارسوقی فرمایشی داشتید؟

حاج سید اسدالله - بلی عرضی داشتم **رئیس** - راجع بهمین موضوع است؟

حاج سید اسدالله - خیر راجع بانجمن های ایالتی و ولایتی عرض میکنم **رئیس** - حالا موقمش نیست چون این مطلب جزء دستور نیست تقاضا کنید جزء دستور شود بعد مذاکره شود

ناصر الاسلام - راجع بهمین موضوعی که شاهزاده سلیمان میرزا فرموده اند میخواستم عرض کنم واقعاً بیش از آنچه بنده در نظر گرفته بودم حضرت والا نسبت با آقای ارباب کیخسرو با کمال فصاحت بیان فرمودند و مخصوصاً خیلی خیلی اظهار موافقت میکنم با آن عقیده که بیان فرمودند که هیئت دولت وضع جریان امور این سه ساله را بمجلس

عرضه بدارد و شرحی در مسئله تشویق و مجازات دادند بنده هم محض تذکر عرض میکنم همین طور که امروز یعنی در ابتداء امر مجلس شروع بتشویق خدمتگزاران کرده همبمنظور این مسئله باید جداً در آتیه در مملکت معمول شود زیرا بهترین طریق اصلاح مملکت و بهترین وسیله ترقی مملکت تشویق خدمتگزاران و سیاست خیانت کاران است (عموماً تصدیق کردند)

رئیس - با انفصال در دستور چیزی نیست که مذاکره شود اگر مجلس اجازه بدهد جلسه آتیه موکول بر روز ه شنبه شود - آقای نظام السلطان در این خصوص فرمایشی دارید؟

نظام السلطان - خبر راجع به یک پیشنهادی است که گمان میکنم خارج از آن موضوع نباشد **رئیس** - در آن خصوص در جلسه آتیه ممکن است پیشنهاد کنید - دستور روز پنجشنبه

اول - مذاکره در پروگرام وزراء
دوم - انتخاب نواب رئیس -

سوم - اخذ رأی در باب بودجه ماهه تنگ و ژیل و محاسبه سه سال اخیر

چهارم - انتخاب یک نفر بجای آقای حاج امام جمعه خوئی که از کمیسیون عدلیه استعفا داده اند پنجم - انتخاب یک نفر بجای آقای متصم السلطنه یعنی آقای امین السلطنه برای عضویت کمیسیون پست و تلگراف

حاج شیخ اسدالله - در ضمن تعیین دستور اول مذاکره در پروگرام وزراء را یادداشت فرمودید بنده تصور میکنم در جلسه بعد بتوانیم در خصوص پروگرام وزراء مذاکره کنیم زیرا هنوز پروگرام وزراء بمجلس نیامده و توزیع نشده

رئیس - چون آقای رئیس الوزراء اینطور فرمودند بنده هم معین کردم اگر در جلسه آتیه حاضر بود در آن خصوص مذاکره خواهد شد اگر حاضر نباشد آن وقت از دستور دوم شروع خواهیم کرد.

(مجلس نیم ساعت از شب گذشته ختم)

جلسه ۱۳
صورت مشروح مجلس روز ۵ شنبه
۵م شهر ربیع الثانی ۱۳۲۳
مجلس دو ساعت قبل از غروب در تحت ریاست آقای مؤتمن الملک تشکیل و صورت مجلس روز شنبه پنجم قرائت شد
رئیس - در صورت مجلس ملاحظاتی هست؟ اظهاری نشد ملاحظاتی نیست صورت مجلس تصویب شد دستور اولاً پروگرام هیئت وزراء است که هنوز نیاورده اند و گویا امروز بیاورند اگر چه امروز هم بیاورند چون باید طبع و توزیع شود میماند برای جلسه آتیه حالا باید یک نفر برای نیابت ریاست معین فرمائید (در این موقع ورقه توزیع و شروع باخذ رأی شد) آقایان حاج امیر نظام و حاج میرزا حسین خان امینی و ارباب کیخسرو بحکم قرعه تعیین و باتفاق آقای آصف الممالک شروع باستخراج آراء نموده و بطوریکه ذیلاً مندرج است نتیجه حاصل گردید
عده رأی دهندگان (۶۳) مهره تفتیشیه (۶۳)
آقای ذکاء الملک (۵۴) رأی آقای مشیرالدوله یک
رأی آقای حاج امیر نظام یک رأی - آقای صدر الممالک